

Projekt sydlig kärrsnäppa

Årsrapport 2024

Foto: Mikaela Lindholm

I denna rapport:

- Så gick projektets tredje år
- Återfynd från Gran Canaria
- Røjning vid strandängar och alvarvätar

En sista utväg för den sydliga kärrsnäppan

Foto: Mattias Ullman

En ung kärrsnäppa på Ölands södra udde. Kombinationen av färgringar är exklusiva för projektet.

Projekt sydlig kärrsnäppa är ett samarbete mellan Nordens Ark och BirdLife Sverige. Projektet inleddes 2022, med stöd av Svenska Postkodlotteriet. Målet är att rädda den sydliga kärrsnäppan (*Calidris alpina schinzii*) från utrotning i Sverige, samtidigt som arbetet belyser problematiken kring minskade arealer av våtmarker och effekten på andra arter som delar den sydliga kärrsnäppans livsmiljö.

Underarten har på bara 100 år gått från att vara en vanlig syn vid kustnära våtmarker i Sverige - till att nu klassas som akut hotad. Man uppskattar att det idag finns mellan 35 och 40 par kvar.

De fyra huvudaktiviteterna inom projektet är:

- Avel och uppfödning genom headstarting
- Åtgärder i fält för att förbättra livsmiljön
- Populationsövervakning genom inventeringar och boövervakningar
- Utbildning och information om den sydliga kärrsnäppan och dess utbredning

En sista spillra

Det största antalet häckande sydliga kärrsnäppor i Sverige finns på Ölands sjömarker. Några par finns i sydvästra Skåne och arten häckar också oregelbundet på Gotland.

Under året har flera olika aktiviteter utförts för att gynna fåglarna. För andra året i rad har vi arbetat med headstarting, för att stabilisera och på sikt öka antalet individer. Metoden utförs parallellt med åtgärder i livsmiljön för att få tillbaka historiska lokaler som inte längre möter artens häckningskriterier.

Årets fokus

Under våren gjordes en större inventering av utvalda lokaler på Stora Alvaret på Öland. Projektet gjorde även olika typer av röjningsarbeten på platser där den sydliga kärrsnäppan tidigare häckat. I årets insatser har ytterligare predatorkontroll skett i den sydliga kärrsnäppans kärnmiljöer.

Säsongen 2024 - en framgångsrik vår!

Årets uppfödning på ny lokal!

Denna säsong blev projektets andra med uppfödning och utsättning av sydlig kärrsnäppa. Uppfödningsverksamheten flyttades från fyrbyn i Ottenby till en gård i Näsby på södra Öland. Detta möjliggjorde en dubbelt så stor uppfödningensanläggning som föregående år, med äggkläckningsrum, uppfödningensrum och en uppfödningensvoljär för kläckta ungar.

Utsättningsvoljären, dit ungarna flyttas några dagar innan de släpps ut i det vilda, byggdes på Ölands södra udde. Därifrån släpps ungarna enkelt ut i sin naturliga livsmiljö i samband med att de lär sig flyga.

Insamling av ägg och headstarting

Årets ägginsamling gjordes från två lokaler: sjömarkerna Schäferiängarna på Ölands södra udde och Stora Ören på sydvästra Öland. Den sistnämnda var ny plats för insamling i år.

Ottenby och Stora ören utgör idag den sydliga kärrsnäppans starkaste fäste i landet med cirka 14 par totalt under 2023. Att inkludera ytterligare ett insamlingsområde var nödvändigt för att öka antalet kullar som kunde födas upp. Målet för 2024 var att samla in mellan 9–11 kullar.

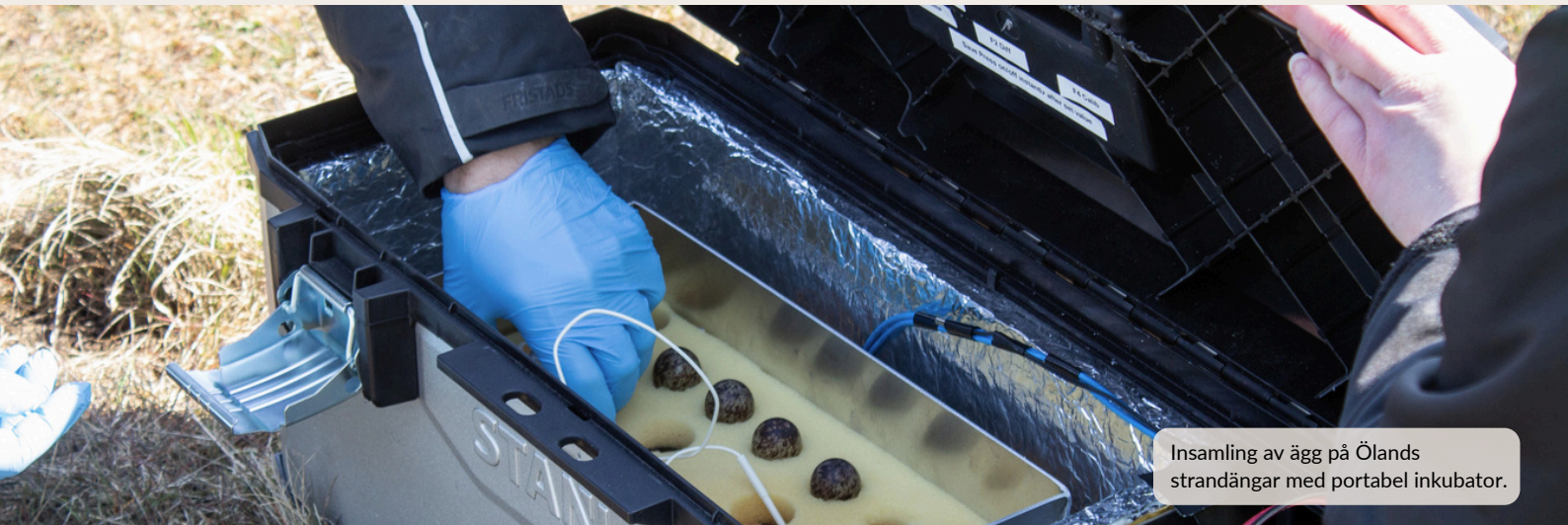
Projektet påbörjade lokalisering av bon och insamling av ägg i slutet av april. Fram till mitten av maj samlades ägg från nio kullar in vid de två utvalda lokalerna. Den sydliga kärrsnäppan lägger fyra ägg per kull, därmed samlades 36 ägg in. Av dessa utvecklades inte två av kullarna och ett ägg var obefruktat. Resterande utvecklades väl och kläcktes framgångsrikt. Kläckbarheten hos resterande 27 ägg var 100% och samtliga 27 ungar kunde släppas ut i det vilda. Det är samma goda resultat som 2023, men då var projektets omfattning mindre, och resulterade i 14 frisläppta ungar.

Med försprång i livet

Headstarting är en bevarandemetod som används för att öka överlevnaden hos arter som har hög dödlighet som ägg eller unge, till följd av hot i livsmiljön. Hoten är många och kan vara till exempel predation, extrema väderförhållanden eller brist på föda. Vid headstarting samlas ägg in från vilda fåglars bon och ungarna kläcks och föds upp i en skyddad miljö. Detta möjliggör att ett större antal individer överlever och når självständighet.

När ungarna lärt sig flyga är de mindre sårbara och släpps ut i lämpliga miljöer. De har fått en head start - eller ett försprång i livet!

Insamling av ägg på Ölands strandängar med portabel inkubator.

En ung sydlig kärrsnäppa födosöker i uppfödningvoljären.

Överblick av uppfödningvoljären.

Ölands södra udde, utsättning av ungar sker från utsättningsvoljär.

Uppföljning av uppfödda sydliga kärrsnäppor

Efter utsläppet övervakades kärrsnäpporna under ca två veckor. Detta görs för att säkerställa att de utför naturliga beteenden, är fria från skador och verkar friska.

Vi observerade att de ofta höll sig tillsammans och de hade god flygförmåga från dagen när de lämnade voljären. De reagerade naturligt på förbiflygande hot genom förhöjd uppmärksamhet och att genast trycka sig mot marken vid varning från andra strandängsvadare. Liksom föregående år visade kärrsnäpporna också ett effektivt födosöksbeteende längs våtmarker och tångbankar.

Resultat av headstarting 2024

Av 27 utsläppta ungar kunde 18 stycken följas i det vilda under 10 dagar efter utsläppet från voljären. Efter 14 dagar observerades fem ungar. Att inte fler ungar sågs efter denna tid betraktas som fullt normalt eftersom ungarna vid denna ålder är mycket rörliga och successivt börjar ansluta till andra flockar med höstflyttande strandängsvadare. Precis som i fjol sågs flera individer ansluta sig till grupper med nordliga kärrsnäppor och antas ha lämnat Sverige med dessa flockar för vintern.

Foto: Mattias Ullman

Rapportformulär för observerade ungar

För 2024 lanserade projektet ett rapportformulär på sydligkarrsnappa.se. Med formuläret kan allmänhet och fågelskådare hjälpa projektets fältpersonal att lokalisera och identifiera frisläppta kärrsnäppeungar. För året användes färgringar i vitt, orange och mintgrönt i olika kombinationer av bokstäver och siffror. Detta system fungerade bra - vi fick in många observationer och riktar ett stort tack till alla frivilliga rapportörer!

Foto: Dick Liljegen

Här är formuläret!

Foto: Mikaela Lindholm

Inventeringsresultat för 2024

Resultat av bouppföljningar på Öland

Vid insamling i projektets headstarting togs ägg från totalt sju bon på Schäferiängarna. Paren till alla sju bon vars ägg samlades in bedöms ha gjort nytt häckningsförsök, det vill säga att föräldrarna lagt en ny kull med ägg. Vi kunde lokalisera tre av dessa under slutet av maj. Vid fortsatt bevakning kunde samtliga ägg från dessa tre bon bedömas som lyckade kläckningar. I ett av bona låg dock ett ägg kvar som inte kläckts, ett så kallat rötägg.

Årets vadarhäckningar i Ottenby

På Schäferiängarna i Ottenby genomfördes även boinventeringar av andra arter strandängsvadare inom ramen för projektet (Fig 1). Omkring 60 bon från andra vadare hittades, där mer än hälften var från tofsvipa. Förhållandevis få bon av större strandpipare hittades denna säsong. Större strandpipare noterades också inleda sin häckning senare än vanligt.

Från alla arter strandängsvadare på Schäferiängarna låg kläckningsandelen på 49%. Det innebär att hälften av alla ägg eller ungar föll offer för predation. Det är liknande siffror jämfört med tidigare år och den främsta anledningen till att så få ungar når vuxen ålder.

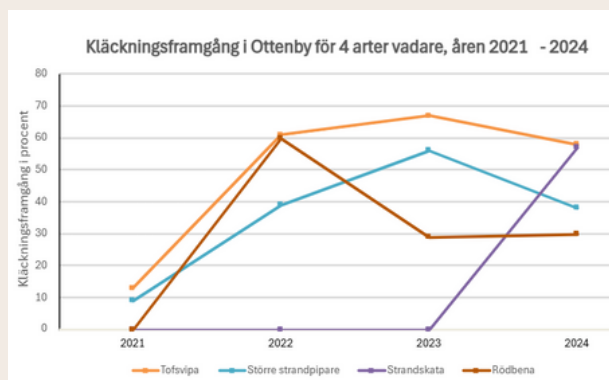
På Stora Ören hittades 27 bon från strandängsvadare totalt. Precis som i Ottenby tillhörde ungefär hälften tofsvipa.

Två bon var från sydlig kärrsnäppa, vars ägg samlades in. Av kvarvarande 24 vadarbon kläckte 16 stycken, vilket ger en kläckningsandel på 67 %. Resultaten indikerar att nivån av predation på Stora Ören var lägre än den var på strandängarna vid Ölands södra udde. Även förra året var predationen lägre vid Stora Ören jämfört med både Ölands södra udde och vid Foteviken i Skåne.

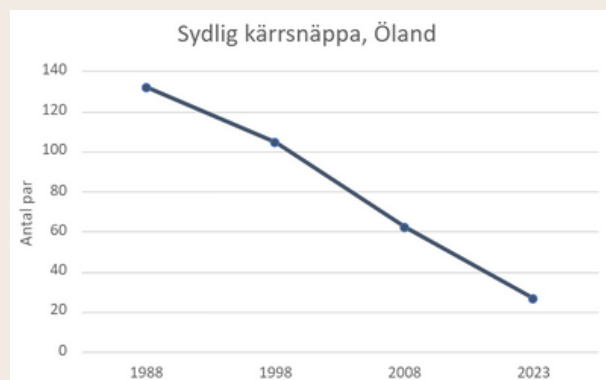
Inventering på alvaret

I år utfördes inventeringar på åtta tidigare kända häckningslokaler för sydlig kärrsnäppa på Stora Alvaret på Öland. De våtmarker och kärr som besöktes har i många fall genomgått förändringar på landskapsnivå där igenväxning och uttorkning lett till sämre förutsättningar för alla vadararter.

Det var flera år sedan en systematisk inventering gjordes vid våtmarker i alvarmiljö och inom projektet ville vi öka kunskapsläget om dessa potentiella häckningslokaler. Kuststräckorna på Öland är generellt mer besökta av fågelskådare och där utfördes en storskalig inventering i projektets regi under 2023 (Fig 2). Förhoppningen med årets inventering på alvaret var att hitta förhållandevis okända par - men endast en av de åtta inventerade lokalerna hade spelande kärrsnäppor. Det var två hanar som observerades, vilket emellertid kan indikera två separata häckningar.

Figur 1. Kläckningsframgång för fyra arter vadare 2021-2024 från årliga vadarinventeringar på Schäferiängarna och längs fyrvägen, Ottenby naturreservat.

Figur 2. Andelen par sydlig kärrsnäppa har minskat drastiskt på Öland. År 2023 genomfördes den senaste heltäckande inventeringen i strandängs- och alvarmiljö.

Årets inventeringar i Skåne och Halland

I Skåne har populationsutvecklingen för sydlig kärrsnäppa varit negativ under en lång tid. Under de senaste 20 åren har det varit en skev könsfördelning med ett kraftigt överskott av hanar, vilket även var fallet i Halland mot slutet av den period då den sydliga kärrsnäppan fanns kvar där.

Totalt sågs tio individer i Skåne under säsongen 2024. Det var glädjande att en hona observerades på Eskilstorps ängar under våren, till skillnad från 2023 då ingen hona sågs på platsen. Minst två par sydlig kärrsnäppa observerades göra häckningsförsök i Foteviken.

Projekt Myllrande kust i Hallands län

Projekt sydlig kärrsnäppa samverkar med det lokala projektet *Myllrande kust i Hallands län - Från tofsvipa till sydlig kärrsnäppa*. Projektet är ett samverkansprojekt med syfte att rädda kvar de minskande och starkt hotade vadarfåglarna längs med hallandskusten. Projektet bygger på en bred samverkan mellan enskilda, föreningar, myndigheter och markägare. Under året har man utfört flera värdefulla åtgärder och inventeringar vid exempelvis Trönninge ängar och Båtafjorden vilka var de sista utposterna för sydlig kärrsnäppa i västsverige.

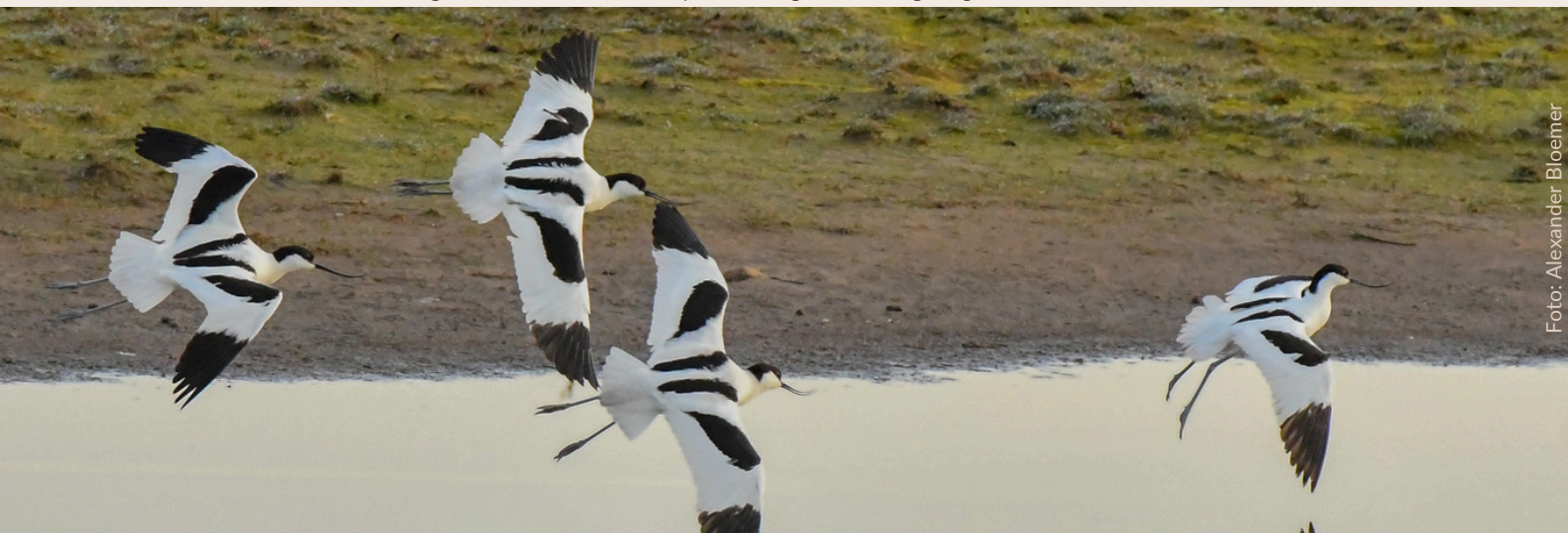

Status för flera strandängsvadare

Säsongens inventeringar visade en positiv trend för flera vadararter vid Trönninge ängar. Tofsvipa och rödbena visar en markant ökning sedan inventeringen 2021. Även skärfläcka, strandskata och större strandpipare ökade under säsongen. Arter som dock gått tillbaka är storspov och mindre strandpipare.

I Hallands län är förhoppningen att på sikt skapa tillräckligt goda förutsättningar för att återintroducera sydlig kärrsnäppa på historiska häckningslokaler intill Kattegatt. Resultaten som i år presenterats med en kraftig ökning av antalet par vadare ger oss hopp för framtiden!

Skärfläckan har vid inventeringarna 2021 och 2024 visat på en ökning vid Trönninge ängar.

Ett vykort från Gran Canaria

I mitten av september 2024 observerades en av årets headstartade ungar på Gran Canaria! Detta var första gången en projektfågel observerats utanför Sverige. Kärrsnäppan - i sin första vinterdräkt, upptäcktes fodosökandes i sällskap av en grupp nordliga kärrsnäppor.

I mitten av juni släpptes ungen ut på Ölands södra udde tillsammans med sina kullsyskon, för att så småningom börja röra sig söderut mot vinterkvarteren. Sista datumet ungen sågs i Sverige var den 30 juni. När individen upptäcktes igen var den hela 500 mil från sin kläckplats!

Upptäckten av ungen gjordes av fågelskådaren Miguel Angel Hernandez vid våtmarken La Charca de Maspalomas på södra Gran Canaria. Våtmarken är inklämd i slutet av en ravin mellan turistortens kända lyxhotell och sanddyner vid kanten av Atlanten. La Charca betraktas som den bästa platsen för fågelskådning på Gran Canaria. Många flyttfåglar stannar till här för att vila och äta upp sig innan resan fortsätter mot Afrika.

Att få in en observation av en unge i god form längs migrationsleden är mycket positivt och en stor framgång för projektet. Vi hoppas att vi får återse den på hemmaplan - när den återvänder för att häcka i Sverige!

Miguel Angel Hernandez

Miguel Angel Hernandez

Miguel Angel Hernandez

I väntan på hemvändare

Kärrensneppor återvänder vanligtvis för att häcka först efter två år. Detta innebär att projektet med spänning väntar på att få återse headstartade individer från 2023 och 2024 på Öland till säsongen 2025 och 2026.

Ungen "mintgrön M" fotades på Öland bara några dagar innan flytten inleddes

Foto: Mattias Ullman

Fortsatta insatser i vadarnas livsmiljöer

Återvätning, trädfällning och röjning av sly vid våtmarker gynnar vadare. Denna grupp av fåglar är beroende av vattensamlingar och häckar inte på lokaler där vegetationen tagit över. Att återskapa ett landskap med mindre vegetation och fler öppna vattenspeglar är därför ett viktigt steg för att gynna hotade arter som är beroende av fuktiga sjömarker och strandängar.

Under året har projekt sydlig kärrsnäppa stöttat i röjningsarbeten exempelvis kring alvarvåtor, vilket är grunda och säregna våtmarksmiljöer på Ölands inland. Historiskt var det öländska alvaret en kal och trädlös miljö med intensivt betestryck.

Idag är alvaret i hög grad bevuxet med sly-, busk-, och trädridåer, som inte alls passar kärrsnäppans krav på ett kortbetat landskap med grunda vattensamlingar. I säsongens insatser i fält har fokus därför varit att ta bort exempelvis enbuskar, hagtorn och trädridåer i närheten av våtor. Genom att öppna upp markerna tar man samtidigt bort potentiella gömställen för rovdjur och höga sittplatser för spanande rovfåglar. För 2025 ser projektet fram emot att hitta nya sjömarker och inlandslokaler där man kan återfå de värden och livsmiljöer våra vadarfåglar behöver.

Skyddsjakt i kärnområden

För att få tillbaka livskraftiga vadarpopulationer arbetar projektet med predatorkontroll på Öland, i Halland och i Skåne.

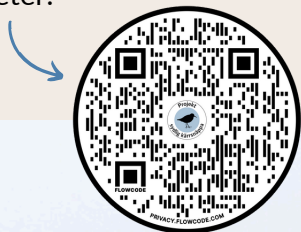
Predationen på vadares ägg och ungar på södra Öland är mellan 50 och 90 % varje år. Att dämpa predationstrycket innebär att betydligt fler kärrsnäppeungar överlever till vuxen ålder. Samtidigt gynnas också fler utsatta vadararter. Projektet samverkar med länsstyrelser, jakt-rättsinnehavare och jaktvårdskretsar, till exempel Kungliga Hovstaterna och Mörbylånga jaktvårdskrets. Här gör våra samarbetspartners en mycket viktig insats för naturvården!

I år har vi synts mer än någonsin

En viktig del i arbetet med hotade arter och biologisk mångfald är att sprida kunskapen till allmänheten. I projektet arbetar vi brett för att öka medvetenheten om sydlig kärrsnäppa men även om andra vadare - och hoten de möter.

Genom fasta utställningar och informationsplatser på Ottenby och Nordens Ark når vi ut till en bred målgrupp. Under året har vi informerat om vårt uppdrag genom mässor, föredrag hos skolor och seminarium om strandängsvadare på flera platser och i olika sammanhang.

Mer information finns på vår hemsida där man kan lära sig mer om bevarandearbetet och följa projektets aktiviteter!

Fjun och Fjäder

Under året presenterade vi två av våra ny-kläckta sydliga kärrsnäppor i sociala medier. Kullsyskonen Fjun och Fjäder kunde följas under sina dagliga aktiviteter i uppfödning-voljären fram till dagen de släpptes ut i friheten på Öland. Inför 2025 planerar vi fler spännande sätt att nå ut om vårt projekt!

Stort tack för 2024!

Projekt sydlig kärrsnäppa är ett Drömprojekt som finansieras av Svenska Postkodlotteriet. Vi vill rikta ett stort tack till lotteriet och till alla lottköpare som gör vårt bevarandearbete möjligt. Projektet finansieras också av medel från Lindbergs stiftelse och Ecological Restoration Fund.

Vi riktar också ett stort tack till våra samarbetspartners, Länsstyrelsen i Kalmar-, Hallands- och Skåne län, Wildfowl and Wetlands Trust (WWT), Göteborgs Universitet, Lunds Universitet, Jägarförbundet och ArtDatabanken.

Följ vårt arbete på sydligkarrsnappa.se!

